

Matthew Tree, Banyoles, 22 de gener del 2016

UNA VISIÓ PERSISTENT DE LA VIDA COM A COMÈDIA NEGRA

El Damià Bardera va publicar no més ni menys que cinc reculls de contes abans de publicar la seva primera novel·la, que és aquesta, i potser per això de vegades fa l'efecte que ell mateix no pot creure que hagi escrit una novel·la. Abans d'enviar-me-la, va dir 'No sé si és ben bé una novel·la' i a la contra aquest dubte es converteix en pregunta: 'És *Viladelsac* una novel·la?'. Doncs, cony, sí que és una novel·la, és una novel·la amb tots els ets i uts, però alhora és una novel·la que no trenca per res amb el to i el contingut dels contes i per explicar això, cal fer un cop d'ull als contes esmentats.

Els contes del Damià Bardera són, estructuralment, molt semblants als contes de fades, és a dir, contenen retrats molt esquemàtics dels personatges – de la mateixa manera que no ens importa saber com era realment la personalitat de la Ventafocs, tampoc ens importa saber com són les personalitats dels personatges dels contes del Damià; els seus contes també contenen dosis altes, tòxiques fins i tot, de crueltat, tal com passa amb els contes de fades. Dit això, els contes del Damià es diferencien dels contes de fades tradicionals en dos aspectes fonamentals: no tenen lloc en països i èpoques llunyans i sovint inexistents, sinó en un present o passat immediat i en pobles sense nom que s'assemblen sospitosament, això sí, a segons quins pobles de l'Empordà o fins i tot del Pla de l'Estany; segon, als contes del Damià no hi ha finals feliços sinó més aviat finals escruixidorament salvatges. Dit d'una altra manera, els seus contes són contes de fades actualitzats, torçats, estafets i tan desconcertants que lluny de ser aprofitables per llegir a l'hora d'anar a dormir, més aviat us mantindran desperts una bona estona. I per contrast amb els contes de fades tradicionals, no s'haurien de llegir als nens, ni en broma.

He dit que els contes tenen lloc en pobles sense nom. Doncs, la primera novetat de la novel·la *Viladelsac* és que l'acció passa en un poble que té nom: Viladelsac. No només això, la novel·la transcorre, al contrari dels contes, en un període de temps clarament indicat – poc menys d'un any – des del moment en què una mare deixa el seu fill, un noi que aviat tindrà el sobrenom Mosca, amb els seus avis, fins al moment en què la mare reapareix per tornar-lo a dur a Barcelona. Al final-final, per cert, hi ha un desllorigador que és ben novel·lesca.

La història de la novel·la, l'argument si es vol, s'explica en un reguitzell d'episodis en què, a poc a poc el Mosca s'adapta al seu nou entorn. Al principi tot són problemes: el poble fa pudor de fems, no hi ha semàfors, els avis són llardosos, els altres nens l'assetgen a l'escola, té un enemic, el Josep Nemesi, que gairebé el mata amb un cop de roc. Etc. Però va superant tots aquests problemes: s'adapta completament a la vida del poble i crema el Josep Nemesi viu, de manera que al final, diu:

M'he negat en rodó a tocar el dos d'aquí. No crec en els metges de la Seguretat Social i fugir és de covards —i jo no sóc un covard, com el pare o la mare. Ara sóc en Mosca petit, m'enfilo als arbres, no faig bondat, escric coses grotesques, sóc un macabre, estic enamorat de la Mireia i d'aquí poc començo un nou curs escolar a Viladelsac. I encara no he emmerdat les botes que em va cagar el tíó per anar a engegar les vaques.

A més, a finals de setembre tindrè cita amb la psicòloga —i tenim molta feina!—, m'he acostumat a la pudor de fems, he après a arreplegar els ous de les gallines sense que em pessiguin, a fer l'allioli, a caçar bolets, a disparar orenetes i a frenar els peus d'en Josep Nemesi, entre d'altres coses.

Ara bé, l'estructura episòdica – entre els episodis, per cert, n'hi ha un parell que treu d'alguns dels contes anteriors – resultaria força monòton si no fos pels trucs estilístics i de contingut que, en la meva opinió gens humil, fa que el

Damià sigui actualment un dels escriptors vius més originals en llengua catalana i fins i tot m'atreviria a dir, força més enllà i tot.

Per començar, al llarg del text, fa servir una combinació de símils i comparacions que sempre sorprenen i mantenen el lector a l'aguait. Vet aquí, per exemple, aquesta descripció de com l'àvia del Mosca combrega:

Una rere l'altra, les àvies han anat passant per davant del capellà, com juguets atrotinats en una cadena de muntatge oxidada. L'àvia ha badat la boca, tremolosa, i el capellà li ha introduït l'hòstia litúrgicament. Amb un moviment lent i precís, mecànic, com quan enganxo cromos o caço mosques i els arrenco les ales, li ha adherit l'hòstia al cim de la llengua.

També utilitza una barreja de comèdia pura amb situacions violentes. Aquí hi ha un fragment que, justament, barreja les dues coses.

La seva mare, la Pilar Rateres, és obesa. Les males llengües diuen que va aconseguir casar-se fent creure que s'havia quedat embarassada. Abans dels trenta, ja havia parit set vegades. Després dels trenta, va afluixar.

En Marcel va ser el dotzè —juntament amb el seu germà bessó, en Gabriel—, quan ja feia més de sis anys que la Pilar Rateres no es treia res del ventre. A diferència dels altres germans, els va parir a la capital —a Girona—, en un pas de zebra. Però tant l'un com l'altre han viscut sempre a Viladelsac, i no n'han sortit mai.

Doncs bé, resulta que un cop finalitzat el partit, Pilar Rateres, a l'edat de cinquanta-tres anys i amb cent deu quilos repartits, bàsicament, entre la papada i la panxa —i amb la roba de diumenge: talons, faldilla llarga i brusa—, va entrar a la caseta de l'àrbitre mentre es dutxava.

L'àrbitre —que ens havia anul·lat un gol i no ens havia xiulat un penal a favor— no la va sentir. A mitja ensabonada, Pilar Rateres va engrapar-lo pel

coll —a traïció—, el va fer jaure a terra, se li va asseure sobre i li va fer parar el cul. I li va entaforar el xiulet, ben endins.

I també crea situacions que, de tant grotesques, semblen de pura fantasia, com aquesta en què les dues excèntriques del poble intenten entrar en una sardana:

De sobte, han aparegut la Vella-dels-gats i *Doña Hortencia*. Sempre apareixen com del no-res... Totes dues maldaven per entrar, tant sí com no, a la sardana. De quatre grapes, mossegaven els turmells dels sardanistes amb la violència característica de les dentadures postisses. I els sardanistes miraven de seguir el ritme de la música, se les treien de sobre com podien: puntades de peu, coces, escopinades...

Però tant l'una com l'altra són un os dur de rosegat i queixalaven com gossos rabiosos. Estaven enfadades —es veia d'una hora lluny— perquè no les havien convidat a la festa, i no deixarien anar la presa així com així. Oh, i tant que no!

He donat pocs exemples, però el llibre n'és ple d'aquests descripcions, situacions, i fantasies altament entretingudes.

I a sota de tot plegat – i això és el que fa que es tracta d'un llibre que no s'oblida fàcilment – hi ha una visió persistent de la vida com una comèdia negra, molt negra, en què la crueltat esdevé quotidiana i la innocència (sobretot, la innocència dels nens) es converteix en una mena d'ignorància sovint perillosa (com per exemple quan el protagonista treu l'ull d'un altre nen perquè aquest diu que vol assemblar-se a un pirata de debò).

Però *Viladelsac* no és, i això és que realment compta, un llibre ni depriment ni morbós: en posar-nos la realitat – o la seva visió de la realitat - davant dels nassos d'una manera tan despullada, tan crua, i alhora tan distraient – l'autor ens està fent un favor a tots. El mateix favor que fa qualsevol escriptor que ens

revela aspectes de la vida que sospitem o fins i tot sabem que hi són, però als quals no prestem gaire atenció, potser per inconsciència o potser perquè ens fan cosa o fins i tot por. I aquest llibre, que aconsegueix fer tot això, és tan breu i gens dur de llegir. I el preu és més que raonable. Ah, i per si de cas, hi surt Banyoles. No es pot demanar més.